

SHRNUTÍ — VYBRANÉ TÉMA
Souběžné užívání více drog: vzorce a opatření

Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost
Výroční zpráva za rok 2009: stav drogové problematiky v Evropě
Embargo: 10:00 SEČ – 5. 11. 2009

Úvod

Toto vybrané téma se zabývá souběžným a následným užíváním různých legálních a nelegálních drog (polyvalentní užívání) u dospívající mládeže, mladých dospělých a problémových uživatelů drog ⁽¹⁾. Byla provedena analýza údajů ze školních průzkumů, z průzkumů v obecné populaci, u osob, které nastoupily léčbu drogové závislosti, a analýza úmrtí v souvislosti s drogami, s cílem popsat různé formy a důsledky tohoto široce rozšířeného vzorce užívání drog. Za účelem identifikace neúčinnějších metod byla také zkoumána opatření zaměřená na polyvalentní užívání drog v Evropě publikovaná v odborné literatuře.

Polyvalentní užívání drog u dospívající mládeže, mladých dospělých a u problémových uživatelů drog

Užívání kombinace drog může mít různé důvody a může souviset s různými způsoby chování. Drogy bývají užívány v kombinaci s cílem maximalizovat psychoaktivní účinky. Druhá droga je někdy použita i se záměrem potlačení negativních účinků drogy užití předtím. Polyvalentní užívání drog odráží rovněž dostupnost drog, i vzorce užívání v konkrétním prostředí a souvislostech.

- Z údajů z 22 evropských zemí získaných z Evropské školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD) v roce 2003 vyplývá, že přes 20 % patnácti- až šestnáctiletých studentů v posledním měsíci užílo jak alkohol, tak cigarety. Další 6 % uvedlo užívání konopí a alkoholu a/nebo cigaret a 1 % uvedlo užití této skupiny látek a další nelegální drogu (extáze, kokain, amfetaminy, LSD či heroin).
- Ukázalo se, že u uživatelů konopí je mnohem větší pravděpodobnost užití jiné nelegální drogy než u obecné školní populace patnácti- až šestnáctiletých. Tak tomu bylo zejména v zemích s nízkou prevalencí užívání drog, kde užívání konopí rovněž souviselo s nedostatečnou rodičovskou péčí a záškoláctvím.
- Údaje o užívání drog mezi mladými dospělými (15–34 let) v devíti zemích ukázaly, že u pravidelných, resp. intenzivních uživatelů alkoholu je dvakrát až šestkrát pravděpodobnější, že v předchozím roce užíli konopí, než u obecné populace, a dva- až devětkrát pravděpodobnější, že v tomto období užíli kokain.
- Celopopulační průzkumy potvrzují, že užívání drog souvisí s určitým životním stylem; z cílených studií vyplývá, že relativně vysoká je úroveň užívání drog v prostředí noční zábavy. V mnoha evropských zemích je zaznamenáno kritické množství potenciálních polyvalentních uživatelů drog, kteří se pravidelně setkávají ve velkém počtu v zábavních podnicích.
- Uživatelé drog nastupující léčbu mohou odrážet profily a trendy v širší populaci problémových uživatelů drog. Podle analýzy údajů o více než 260 000 klientech nastupujících léčbu ve 14 evropských zemích v roce 2006 měla více než polovina klientů problémy s nejméně dvěma drogami. Studie provedené v jiných prostředích vysokou prevalencí polyvalentního užívání drog mezi problémovými uživateli drog potvrzují.

⁽¹⁾ EMCDDA definovalo problémové užívání drog jako „injekční nebo dlouhodobé anebo pravidelné užívání opiátů, kokainu a/nebo amfetaminů“.

- Mezi osobami, které nedávno nastoupily léčbu, je možné rozlišit tři hlavní profily polyvalentních uživatelů drog: osoby užívající souběžně heroin a kokain (včetně cracku), souběžní uživatelé kokainu a konopí nebo alkoholu a souběžní uživatelé konopí a alkoholu. První skupina je největší a patří do ní marginalizovaná skupina uživatelů heroinu, kteří užívají též další látky. Druhá skupina často nastupuje léčení na základě intervencí trestněprávního systému nebo v důsledku tlaku vyvíjeného sociálními a rodinnými sítěmi. Převážně se jedná o muže a sociálně integrované jedince. Členové třetí skupiny — uživatelé konopí a alkoholu — jsou mladší, často žijí s rodinou a jsou sociálně integrovaní.
- Většina případů úmrtí vyvolaných drogami, jež jsou v Evropě hlášeny, má souvislost s opiáty, především heroinem. Ve většině případů je zjištěna více než jedna látka. To může být odrazem vysoké četnosti polyvalentního užívání drog mezi uživateli drog, stejně jako zvýšeného rizika předávkování a škodlivých účinků, pokud jsou látky kombinovány. Dlouhodobější užívání více drog může vést rovněž k dlouhodobějšímu poškození různých tělesných orgánů jako v případě nadměrného užívání alkoholu, které zhoršuje onemocnění jater způsobené chronickou virovou infekcí jater v důsledku injekčního užívání drog. Případy infarktu myokardu vyvolané užíváním kokainu jsou zřejmě spojeny také s kouřením tabáku.

Opatření proti polyvalentnímu užívání drog

- Při souběžném užívání několika drog bývá alkohol zpravidla jednou z nich. Alkohol je obvykle první drogou se silnými psychoaktivními vědomí narušujícími účinky, kterou mladí lidé užívají, přičemž jeho široká dostupnost z něj u mladých lidí činí základní drogu při kombinování různých látek, zejména v prostředí zábavy, stejně tak jako u intenzivních uživatelů, závislých osob a léčících se uživatelů drog. Zjištění této zprávy poukazují na potřebu dalších intervencí zaměřených na alkohol a užívání alkoholu, a to jak na úrovni trhu, tak na úrovni sociálních norem.
- Politiky zaměřené na tabák a alkohol, které se zabývají tržním prostředím — jako je tvorba cen a omezení prodeje a spotřeby — mají dopad na užívání těchto látek i na související zdravotní důsledky. Opatření zavedená ve školách a v jejich okolí mohou odvrátit, zmírnit nebo zdržet nástup užívání legálních a nelegálních drog; jejich uplatňování uvádí většina členských států.
- V zemích se zvýšenou mírou užívání drog může být významný podíl celkových nákladů v důsledku zdravotních problémů způsoben velkým počtem sociálně integrovaných uživatelů drog spíše než menším počtem zranitelných uživatelů drog. Tento jev se nazývá „paradox prevence“, který je nutno mít na paměti při tvorbě preventivních strategií.
- Vysoká míra prevalence polyvalentního užívání drog v prostředí noční zábavy, jako jsou kluby, festivaly či večírky, z nich činí prostředí, v nichž je vhodné uplatňovat preventivní opatření a opatření zaměřená na minimalizaci škod. Nejčastějšími opatřeními jsou cílené informační kampaně. Přestože byly zaznamenány i různé jiné druhy intervencí, existuje stále značný prostor pro další řešení polyvalentního užívání drog v prostředí noční zábavy.
- Polyvalentním uživatelům drog mezi problémovými uživateli drog je zpravidla určen stejný rozsah služeb a opatření jako ostatním problémovým uživatelům, včetně harm reduction, psycho-sociální a farmakologické léčby. Z odborné literatury však vyplývá, že u klientů v léčbě a zejména v substituční léčbě závislosti na opiátech dochází v míře polyvalentního užívání drog k pozitivním změnám. Nicméně zvládnutí polyvalentního užívání drog je pro odborníky náročným a složitým úkolem.